

В качестве генеральной совокупности выступили молодые люди от 20 до 30 лет с различным опытом работы, сотрудники и работники организаций, название которой мы не можем оглашать.

Количество испытуемых составляет – 61 человек.

Процедура проведения исследования проходила следующим образом:

Сотрудники организаций отвечали на вопросы по следующим методикам:

1. Тестовый опросник для определения типа трудовой мотивации работника (В.И.Герчиков, О.В.Лазутина, Н.Д.Гришко)

2. HDI – тест на определение сильных сторон личности и профессиональные склонности (создана Недом Херрманном, модификация Карен Рихтер).

Эти методики дают нам основу для исследования типа трудовой мотивации (5 типов мотивации), предпочтений в стиле мышления и поведения (6 типов) у молодых людей с различным опытом работы, и получения достоверных результатов.

Предварительные результаты исследования таковы:

1. Из 61 испытуемых 22 (36%) обладают патриотическим типом мотивации, опыт работы в среднем составляет 4 года; 20(32%) – профессиональным типом мотиваций, опыт работы в среднем≈3,2 года; 12(20%) – избегательным типом мотиваций, опыт работы в среднем≈4 года; 6(10%) – инструментальным типом, опыт работы в среднем≈2,4 года; и 1(2%) – хозяйским типом мотиваций, опыт работы в среднем≈2 года.

2. По распределению данных по методике HDI, в патриотическом типе мотивации преобладает прагматический тип личности, в профессиональном – исполнительский тип, в избегательном – дипломатический тип, в инструментальном – прагматический и инструментальный типы, и в хозяйском типе мотивации – перфекционистский тип личности.

В целом, данное исследование направлено на изучение типов мотивации казахстанской молодежи и влияние на них таких факторов как, предпочтения в стиле мышления и поведения и опыт работы. По предварительным результатам видно, что опыт работы не имеет влияния на наличие и (или) формирование типа мотивации работников. Но есть существенные корреляции между некоторыми типами мотивации и предпочтениями в стиле мышления и поведения.

1. Международная конференция труда, 101-я сессия, 2012г. Доклад V – Кризис в сфере занятости молодежи: Время действовать. Пятый пункт повестки дня, Международное бюро труда, Женева.

2. Атенова А.М., Ташмагамбетова Д.С. «Проблема трудоустройства молодых специалистов в Казахстане», Астана, 2012. <http://www.group-global.org/ru/blog/view/6472>

3. Агентство РК по статистике, социально-экономическое развитие РК, гл 4 «рынок труда и оплата труда», 4.3 «оплата труда», январь февраль 2013 год, Астана, 2013г.

Сейдехали Ж.

3 курс студенті,

Бердібаева С.Қ. әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
жалпы және этникалық психология

кафедрасының профессоры, психол. ғ. д.

Садықова Н.М. әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дің жалпы және
этникалық психология кафедрасының доцент м.а., психол. ғ. кандидаты

ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАҒЫ ТРАНСАКТИЛІ АНАЛИЗ

Американдық психологияда З. Фрейд, Э. Фроммның идеяларына жақын келетін трансактілі талдау бағыты пайда болды, тұлғаның мүмкін деген даму жолдары суреттеледі. Американдық психотерапевт Э.Берн әрбір адам үш түрлі эго күйді бастан кешіреді, яғни бір кездері бала болған, ата-анасы болды және қоршаған болмысты адекватты бағалауға қабілетті болады деген қарапайым жағдайға негізделген құрылымдық талдау жасады [1]. Э. Берннің концепциясында трансакциялар қарым-қатынас бірлігі ретінде қарастырылады.

Әрбір адамның ішкі әлемінде бірнеше “адамдар” болады, олар адамның мінез-құлқын дәл сол қажетті кезде басқарады. Э. Берннің концепциясы қарым-қатынастағы мәселе бойынша адам-дарға психологиялық көмек көрсету қажет екеніне жауап береді. Э. Берн адамның мінез-құлық құрылымын құрайтын үш бөлікті көрсетті (“Ата-ана-Мен”; “Ересек-Мен”; “Бала-Мен”) [2].

Әрбір адамның тұлғасында барлық үш күй кездеседі. Алайда оның біреуі үнемі үстемдік етеді, басқаларын “басып” тастайды, сол үшін ішкі шиеленісу туындап, қарым-қатынас позициясы бұзылады.

Адам осы күйлердің шеңберінде ойлайды, әрекет етеді, сезінеді. Осы позициялардың біреуін үнемі қалтал өзінде ұстап отыру қарым-қатынастағы көптеген кемшіліктерді береді. Мәселен кімде “Ата-ана” күйі үстем болса, ол үнемі кеңес бере беруге тырысады, әртүрлі бұйрықтармен жанындағыларды мезі етіп

жібереді. Адамда “Ересек күйі басым болса, оның шамадан тыс ұстамдылығы, объективтілігі оны суық, салқын етіп жібереді. Бала күйі басым болса эмоциялық орнықсыздық өзіне жұмсақ қарау, өзін жоғары ұстау, мақтаншақтық сезімін туғызады.

Трансакциялар қарым-қатынас жасаушы тұлғалардың қандай позицияда болуына байланысты талданады. Әрбір эго күйдің өзінің бағдарламасы бар, өтіп жатқан оқиғаларды әртүрлі қабылдайды: адамдар өздерін әртүрлі сезінеді, естиді, көреді, айтады. Транзакция мінез-құлықтық оқиға немесе оның бір аспектісі, мағынасы сол, әрекет етуші адамдардың қоршаған ортада басқа адамдармен өзара әрекетін айтамыз.

Трансактілі талдау (ТА) терапиясының басты мақсаты тұлғаны өзгертудегі бағдарлануларды жасау. Тұлғаны түсіну мәселесі соңғы мақсат ретінде қарастырылмайды. Керісінше оларды ұғыну тұлғаны өзгертудің басты құралы болып табылады. Өзгерістер өзгеріс жайлы шешім қабылдаудан және содан кейін оны таратудағы белсенді процестен тұрады.

Э. Берн сондай-ақ адам кейде бір не одан да көп эго-күйді “шығарып тастайды” деп санап, оны жоққа шығару процесі деп атады. Мысалы “Ата-ана» эго күйін жоққа шығарып тастағандар дайын өмірлік принциптерге сәйкес әрекет етпейді. Оның орнына олар әрбір ситуацияда қайтадан өздері үшін меншікті өз принциптерін жасайды.

Құрылымдық талдаудың қызықты мүмкіндіктері жеке бір адам– дардың қатынасында ғана емес, тіпті тұтас бір ұйымдар да, жиындар да көрінеді (мысалы айтыс). “Мен” күйінің сипатын анықтау олардың “Ересек” позицияларының тиімділігін анықтауды мүмкін етеді. “Ересек” позициясы күшейтіледі және ол сол іс-әрекетте ерекше табыстылықты қамтамасыз етеді. Ендеше, айтыс творчестволық сөз жарысында да айтыскерлердің “Ересек” позициясында болғандары үнемі жеңеді.

Айтыстың психологиялық ішкі заңдылықтарының бірі-дәлелмен, логикамен сойлеу шеберлігі. Неш айтсада сендіріп, логикалық байланыспен сөйлейді. Асып саспайды, абыржымайды, сөзінде салмақ, мазмұн болады («Ересек» күйі).

Осы зерттеудің методологиялық негізін жасаған С.М. Жақыповтың «мағына құрудың жалпы қоры» және бірлескен диалогты танымдық-іс-әрекет концепциясы мен жұмыстың теориялық негізін қалаған Э. Берннің трансактілі талдау концепциясы негізінде айтыстың психологиялық құрылымының коммуникативті-интерактивті моделі жасалып зерттелінді.

С.М. Жақыповтың тұлғаның мағыналық құрылуларының көп деңгейлі сипаты, сондай-ақ тұлғаның этностық әлем көрінісі жайлы және бірлескен диалогты танымдық іс-әрекет– концепциясын методологиялық-теориялық жалпылай отырып, айтыс– бірлескен диалогты творчестволық танымдық іс-әрекет деп анықталады[3].

Айтыстың психологиялық құрылымының коммуникативті-интер– активті моделін жасауға негіз болған С.М. Жақыповтың концепциясы[1, 3], В.Н.Мясищевтің қатынастар теориясы [4], сонымен қатар жүйелік ықпал позициясында негізделген тұлғаны әлеуметтік қатынастар кеңістігіндегі адам ретінде анықтайтын түсініктер бір-біріне жақындайды.

Белгілі атақты ғалым, ұстазымыз С.М. Жақыповтың ғылыми басшылығымен орындалған бұл жұмыстың эксперименттік этнопсихологияны қазақстанда дамытудың бір негізін қалаған жұмыстардың бірі болды. Келешекте осы бағыттағы жұмыстарды жалғастыру ғылыми міндетіміз бен адами борышымыз деп санаймыз.

1 Бердібаева С.Қ. Айтыс өнерінің этнопсихологиясы.-Монография.-Алматы., Қазақ университеті.-,2012, 188 б.

2 Берн Э. Исцеление души. Транзакционный анализ в психотерапии.-Екатеринбург.-2004, 269 с.

3 Джакупов С.М. Методологические проблемы изучения совместной деятельности // Методологические проблемы общей психологии: Учебное пособие.-Алматы: Изд-во “Қазақ университеті”, 2003.-С.114-149

4 Джакупов С.М. Психология познавательной деятельности. – Алма-Ата: Қазақ университеті, 2002 -195с.

Сраж Ж.

3 курс студенті,

Бердібаева С.Қ., әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың

жалпы және этникалық психология

кафедрасының профессоры, психол. ғ. д.

ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕТ ЕЛ ПСИХОЛОГИЯСЫНДА ҚАРАСТЫРУ

Оқу бағдарламалары мен білім беру саласындағы инновациялық озық тәжірибелермен және көптеген психологиялық ғылыми зерттеулермен тікелей танысу мүмкіндігінің арқасында соларды өз менталитетімізді ескере отырып өз елімізде де сондай зерттеулер қажет екен деген ғылыми ой-тәжірибелерді жинақтаудамыз.

2012-2013 жылдары көптеген шет елдік конференцияларға қатысу психология ғылымының қазіргі әлемдік жетістіктері мен кәсіби бағыттағы зерттеулері көптеген ойларды бекітті. Нолдік емес импакт-